

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа (“Службен весник на Република Македонија“ број 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11), член 21 став 2 и член 22 став 2 од Законот за средното образование (“Службен весник на Република Македонија“ број 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 67/04, 55/05, 113/05, 35/06, 30/07, 49/07, 81/08, 92/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12 и 100/12) и член 7 алинеја 5 од Законот за стручно образование и обука (“Службен весник на Република Македонија“ број 71/06, 117/08, 148/09 и 17/11), министерот за образование и наука донесе наставна програма по **безбедност во железнички сообраќај за III година сообраќајна струка** – образовен профил машиновозач за дизел и електрични влечни возила за учениците во средното стручно образование.

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА**

НАСТАВНА ПРОГРАМА

**БЕЗБЕДНОСНОСТ ВО
ЖЕЛЕЗНИЧКИ СООБРАЌАЈ**

III ГОДИНА

**СООБРАЌАЈНА СТРУКА
МАШИНОВОЗАЧ ЗА ДИЗЕЛ И ЕЛЕКТРИЧНИ ВЛЕЧНИ ВОЗИЛА**

Скопје, 2012 ГОДИНА

1. Идентификациони податоци

1.1. Назив на наставниот предмет: Безбедност во железнички сообраќај

1.2. Образовен профил и струка на кои им припаѓа наставниот предмет

1.2.1. Образовен профил: Машиновозач за дизел и електрични влечни возила

1.2.2. Струка: Сообраќајна

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Предмет карактеристичен за образовниот профил

1.4. Година на изучување на наставниот предмет: Трета година

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 3 (три) часа

1.5.2. Број на часови годишно: 108 (сто и осум) часа

1.6. Статус на наставниот предмет : Задолжителен предмет

2. Цели на наставниот предмет

Ученикот:

- да ја дефинира безбедноста во железничкиот сообраќај;
- да ги препознава уредите за контрола на зафатеноста на отсеците;
- да го опишува принципот на работа на уредите за контрола на отсеците;
- да ја објаснува работата на пружните и диспечерските телефонски водови;
- да ги препознава системите за пренос на информации во железничкиот сообраќај;
- да ги опишува пружните и станичните сигнално – сигурносни уреди;
- да ги формулира условите за обезбедување на патот на возење;
- да го објаснува принципот на работа на патните премини;
- да ги идентификува безбедносните уреди на железничките возила;
- да користи стручна литература;
- правилно комуницира со претпоставените и соработниците;
- да развива чувство и стекнува навики за уредно, брзо и точно извршување на работата.

3. Потребни претходни нивоа на знаења

За успешно следење и совладување на содржините од овој наставен предмет, односно постигнување на поставените цели, потребни се предзнаења од предметите организација на железнички сообраќај и практична настава од II година.

4. Образовен процес

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Број на часови	Конкретни цели <i>Ученикот:</i>	Дидактички насоки	Корелација меѓу темат. целини и меѓу предмети
1	2	3	4	5
БЕЗБЕДНОСТ ВО ЖЕЛЕЗНИЧКИОТ СООБРАЌАЈ	9	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја дефинира безбедноста како поим; - да ја идентификува безбедноста во железничкиот сообраќај; - да ги разликува видовите на возења во железничкиот сообраќај; - да ги опишува видовите на загрозувања во железничкиот сообраќај; - да ги препознава сигнално – сигурносните постројки и уреди; - да ги идентификува видовите на осигурување на пругите и станиците; - да го препознава основниот систем на управување со железничкиот сообраќај. 	<ul style="list-style-type: none"> - Дефинирање на поимот безбедност; - објаснување на улогата на безбедноста во железничкиот сообраќај; - дефинирање видови на возења во железничкиот сообраќај: влезно, излезно, проодно возење на воз и маневарско возење; - објаснување челно загрозување, загрозување при стигнување и бочно загрозување; - дефинирање заштита од овие загрозувања. 	Организација на железнички сообраќај, Практична настава
УРЕДИ ЗА КОНТРОЛА НА ЗАФАТЕНОСТА НА ОТСЕЦИТЕ	18	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја дефинира задачата на уредите за контрола на отсеците; - да ги дефинира поимите изолиран отсек и изолиран состав; - да ги разликува разните видови на уреди за контрола на отсеците; - да ги опишува уредите на сигнално сигурносната техника ; - да го објаснува принципот на работа на шинските струјни кола со изолирани состави; - да ги опишува разните режими на 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на потреба и улога на уредите за контрола на колосеците; - објаснување на поимите изолиран отсек и изолиран состав; - укажување на разликите помеѓу уредите за континуирана контрола на отсеците и уредите за точкаста контрола на отсеците; - опишување на уредите на сигнално сигурносната техника: релеа, контакти и др; - укажување на разликата помеѓу 	Организација на железнички сообраќај, Практична настава

		<p>работа на шинските струјни кола;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да го објаснува принципот на работа на шинските струјни кола без изолирани состави; - да ги проценува границите на свртничкото шинско струјно коло; - да го идентификува местото на примена на точкастите уреди за контрола на отсеците; - да го објаснува принципот на работа на бројачите на оски. 	<p>неразгранети и разгранети шински струјни кола;</p> <ul style="list-style-type: none"> -објаснување принцип на работа на шинските струјни кола; - објаснување на работата на шинските струјни кола со наизменична струја и континуирано напојување, со еднонасочна струја и континуирано напојување, импулсно и кодно шинско струјно коло; - опишување на работата на шинските струјни кола без изолирани состави; - објаснување принципот на работа на бројачите на оски: електрични и магнетни. 	
ПРУЖНИ И ДИСПЕЧЕРСКИ ТЕЛЕФОНСКИ ВОДОВИ	12	<ul style="list-style-type: none"> - Да го дефинира поимот телефонски вод; - да ја идентификува улогата на пружните и диспечерските водови; - да ги опишува пружните телефонски водови; - да ги опишува диспечерските телефонски водови(деловниот вод, меѓустаничниот вод, сигнално-своновниот вод, вод за вонредни настани, вод за диспечер на сообраќај). 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на поимот телефонски вод; - објаснување на функцијата на пружните и диспечерските водови во железничкиот сообраќај; - опишување принцип на работа на деловниот (отправничкиот) вод, меѓустаничниот вод, сигнално своновниот вод, водот за вонредни настани, водот за потребите на службите за одржување; - опишување принцип на работа на водот за диспечер на влеча и водот за диспечер на сообраќај. 	Организација на железнички сообраќај, Практична настава
СИСТЕМИ ЗА ПРЕНОС НА ИНФОРМАЦИИ	9	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја дефинира улогата на системите за пренос на информации во железничкиот сообраќај; - да ги разликува системите според принципот на работа; - да ја опишува работата на IP 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на потребата од системи за пренос на информации во железничкиот сообраќај; - укажување на разните видови на системи за пренос на информации; - објаснување принципот на работа на: 	Организација на железнички сообраќај, Практична настава

		<p>телефонската врска и телефонските централи;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ја опишува работата на интерфонските уреди за пренос на информации. 	<p>индукторските (ЛБ) системи, пружните полуавтоматски и автоматски системи за пренос на информации,</p> <ul style="list-style-type: none"> - објаснување на принципот на работа на IP телефонијата, и CISCO телефонските централите, и нивната употреба; - објаснување принципот на работа на интерфонските системи за пренос на информации и нивната улога во железничкиот сообраќај. 	
ПРУЖНИ СИГНАЛНО СИГУРНОСНИ УРЕДИ	15	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја дефинира улогата на пружните сигнално сигурносни уреди; - да го опишува значењето на уредите за осигурување и регулирање на сообраќајот на меѓустанично растојание; - да ги класифицира сигналите во железничкиот сообраќај; - да ги идентификува уредите на меѓустанична зависност; - да го објаснува полуавтоматскиот и автоматскиот пружен блок ; - да го разликува системот на едностран и системот на двостран автоматски пружен блок; - да ја толкува сигнализацијата на автоматскиот пружен блок; - да ги опишува релејните уреди кај автоматскиот пружен блок. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на улогата и значењето на пружните сигнално сигурносни уреди; - дефинирање на класификацијата на сигналите во железничкиот сообраќај; - укажување на сигналите кои се користат во меѓустанично растојание; - објаснување на уредите кои се користат во пружниот блок; - опишување принцип на работа на полуавтоматскиот и автоматскиот пружен блок; - укажување на разликата помеѓу системот на едностран и системот на двостран автоматски пружен блок; - дефинирање на сигнализацијата на автоматскиот пружен блок: двозначна, трозначна и четворозначна; - објаснување на поставеноста на релејните групи во пружниот дел: сигнални групи, контролни групи на блок места, итн... 	<p>Организација на железнички сообраќај, Практична настава</p>
СТАНИЧНИ СИГНАЛНО СИГУРНОСНИ УРЕДИ	18	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја дефинира улогата на станичните сигнално сигурносни уреди; - да ги препознава механичките и електромеханичките сигнално сигурносни 	<ul style="list-style-type: none"> - Дефинирање на улогата на станичните сигнално сигурносни уреди; - покажување на разликите помеѓу механичките и електромеханичките 	<p>Организација на железнички сообраќај,</p>

		<p>уреди;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ја опишува механичката сигнална поставница; - да ја проценува примената на електромеханичките уреди на станичната централизација; - да ги опишува електрорелејните и електронските станични сигнално сигурносни уреди; - да ги препознава сигнално сигурносните уреди на меѓусигнална зависност; - да ја опишува командната поставница; - да го толкува поставувањето на влезен и излезен пат на возење; - да ги дефинира условите за поставување на патот на возење; - да ги познава станичните сигнално сигурносни уреди на комплетната централизација на патот на возење изведени во мозаик техника; - да ги препознава станичните релејни групи; - да го опишува осигурувањето на станицата со електронска поставница. 	<p>сигнално сигурносни уреди;</p> <ul style="list-style-type: none"> - објаснување принцип на работа на механичкиот уред на станичната централизација, на електромеханичкиот уред на станичната централизација: редовна положба на поставницата, поставување на влезен пат на возење, извршување на возењата; - дефинирање на поделбата на електрорелејните и електронските станични сигнално сигурносни уреди; - објаснување на трите основни видови на осигурување на станиците: сигнално сигурносни уреди на меѓусигнална зависност, сигнално сигурносни уреди на зависност на свртниците и сигналите и сигнално сигурносни уреди на комплетна централизација на сите елементи на СС техниката; - објаснување на табелата на зависност; - објаснување на обезбедувањето на патот на возење во табелата на зависност; - објаснување на принципот на работа на сигнално сигурносните уреди на комплетна централизација во мозаик техника; - опишување на поставувањето на станичните релејни групи и нивното поврзување; - објаснување осигурувањето на станицата со електронска поставница. 	Практична настава
ОСИГУРУВАЊЕ НА ПАТНИ ПРЕМИНИ	15	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги идентификува местата на вкрстување на железничкиот и патниот сообраќај; - да ги разликува видовите на 	<ul style="list-style-type: none"> - Опишување на местата на вкрстување на железничкиот и патниот сообраќај; - објаснување на видовите на осигурување на патните премини според 	Организација на железнички сообраќај,

		<p>осигурување на патните премини;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ја опишува работата на автоматски уреди за обезбедување на патните премини; - да ги толкува основните случаи на вклучување на автоматските уреди на патните премини; - да ги идентификува основните елементи на уредите за осигурување на патните премини; - да ја познава блок шемата на зависности на вклучување на автоматските уреди за осигурување на патните премини. 	<p>обемот на патниот сообраќај и рангот на пругата;</p> <ul style="list-style-type: none"> - дефинирање на основните принципи за воведување на автоматски уреди за обезбедување на патните премини; - објаснување на параметрите на патните премини и решавање примери; - опишување на принципот на работа на осигурувањето со светлосни сигнали, со светлосни сигнали и полубраници, со светлосни сигнали и браници; - опишување на вклучувањето на автоматските уреди за осигурување на патните премини при: меѓустанично растојание со меѓустанична зависност, на пруга со АПБ уреди и во реон на станица; - анализирање на блок шема на зависности на вклучување на автоматските уреди за осигурување на патните премини. 	<p>Практична настава</p>
<p>БЕЗБЕДНОСНИ УРЕДИ ВО ЖЕЛЕЗНИЧКИТЕ ВОЗИЛА</p>	<p>12</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја идентификува потребата од вградување на безбедносни уреди во железничките возила; - да ги дефинира безбедносните уреди на железничките возила; - да ги класификува уредите за будност на машиновозачот на железничкото возило; - да ја идентификува улогата на автостоп уредите; - да го познава начинот на работа на автостоп уредите. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на улогата на безбедносните уреди на железничките возила; - објаснување на потребата од вградување на безбедносните уреди на железничките возила; - опишување разни видови на безбедносни уреди на железничките возила; - објаснување принцип на работа на уредите за будност на машиновозачот во железничките возила и на автостоп уредите; - опишување на взаемното дејство на пружните и локомотивските уреди. 	<p>Организација на железнички сообраќај, Влеча на возови со организација на влеча на возови, Практична настава</p>

4.2. Наставни методи и активности на учење

Во текот на воспитно – образовниот процес се применуваат следните наставни форми и методи: фронтална, работа во групи, демонстрација, дискусија, решавање на проблеми, изработка на проектни задачи и друго.

Активности на ученикот: активно да слуша, набљудува, прибележува, применува законитости во групи и независно и др.

Активностите на наставникот главно се: да организира и раководи активна и индивидуална работа на учениците, објаснува, организира и води дискусија, дава инструкции, демонстрира, евидентира, оценува и ги анализира резултатите и др.

4.3. Организација и реализација на наставата по предметот

Процесот на учење по предметот Безбедност во железнички сообраќај се изведува преку стручно – теоретска настава, да се создадат оптимални услови за индивидуализираната настава и работата во тимови како и проектни задачи и индивидуални домашни. Образовните активности се организирани според неделен распоред на часови во четири тромесечја и во две полугодија.

4.4. Наставни средства и помагала

- аудио – визуелни помагала;
- слајдови;
- илустрации;
- учебници и учебни помагала;
- дополнителна литература (каталози; сообраќајни упатства; стандарди; интернет извори и др.);

5. Оценување на постигнувањата на учениците

Оценувањето на постигањата на учениците се врши перманентно во текот на целата учебна година, а врз основа на усвоени те знаења кои се проверуваат преку покажан интерес и креативност, со усно и писмено проверување со тестови на знаења по секоја завршена тематска целина. Исто така, на крајот од полугодieto и наставната година се проверуваат постигањата на учениците преку изготвени тестови на знаења од тематските целини реализирани во текот на полугодieto и наставната година. Доколку ученикот не ја совладал наставната програма, се организира дополнителна настава. Ако по завршената дополнителна настава ученикот го нема постигнато нивото на препознавање и репродукција на целите на наставната програма, се постапува согласно законската регулатива за средно образование.

6. Кадровски и материјални предуслови за реализација на наставната програма

6.1. Основни карактеристики на наставниците

При изборот на наставникот за наставата по Безбедност во железнички сообраќај треба да се задоволат одредени стандарди со кои ќе се постигне висок квалитет и професионализам во процесот на работењето. Покрај условите предвидени со Законот за средно образование, наставникот треба да е физички и психички здрав, да ги почитува основните етички норми на однесување, да поседува комуникациски способности, да поседува стручно знаење и способност, да чувствува љубов и афинитет за работа со деца, нагласени организациони способности, креативен кон промените и осовременувањето во наставата.

6.2. Стандард за наставен кадар

Завршени студии по сообраќај и транспорт, VII-1 степен.

Наставниците треба да поседуваат педагошка, психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард на простор за наставниот предмет

За успешно реализирање на целите на наставниот предмет Безбедност во железнички сообраќај наставата се реализира во специјализирани училници или кабинет за сообраќај, соодветно опремен со наставни средства и помагала, според нормативите за простор и опрема, и во службите и службените места на Македонски Железници.

7. Датум на изработка и носители на изработката на наставната програма

7.1. Датум на изработка: 2012 година

7.2. Состав на работната група:

1. Ридван Зекири, советник по машинска и сообраќајна струка во ЦСОО – Скопје, координатор
2. д-р Иле Цветановски, дипл.сооб.инж, професор, Технички факултет- Битола
- 3..Мартин Павлов, дипл.сооб.инж., наставник во СУГС „Владо Тасевски“ Скопје
4. м-р Кире Диманоски, дипл.сооб.инж.; Македонски Железници Транспорт АД Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01. 09. 2012 година

Одобрил:
Зеќир Зеќири, директор

9. ПОТПИС И ДАТУМ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по **Безбедност во железнички сообраќај за III година** сообраќајна струка – образовен профил машиновозач за дизел и електрични влечни возила за учениците во средното стручно образование, на предлог на Центарот за стручно образование и обука ја донесе

на ден, _____
Скопје

Министер,

_____
м-р Панче Кралев